

Klic TRIGLAVA

LETO XIII.

25. JUNIJA 1960.

ŠTEV. 253.

NAŠ ZAKLJUČEK

Dr. Krnjević je prav gotovo na trdih tleh, ko je govoril (KT 245) o pravici hrvaškega naroda do lastne suverene države, o srbski hegemoniji v času med obema vojnama, o emigrantskih vladah, (dasi cela povest o tem še ni povedana,) in tudi v tem, ko je zahteval, da načeloma Hrvate pred svetom zastopajo Hrvati in ne recimo Slovenci ali Srbi. V teh ozirih mu ni kaj zameriti.

Šibak pa je dr. Krnjević, ko je govoril o Bosni in muslimanih in ko se je zavzel za likvidacijo Jugoslavije.

Poglavitno v tej zvezi je, da so Hrvati in Srbi sosedje in da je v vsakršni kombinaciji brezpogojno treba iskati in najti način razmejitve. Probleme, ki nastajajo ob tem, je s srbske strani dobro predočil g. Petrović (KT 249), dočim sta muslimansko stališče razčistila gg. Balić in Zulfikarpašić v KLICU (št. 247), drugod pa razni drugi muslimanski vodniki. Začuda so se vsi strinjali v zaključku, da Bosna ne sme biti niti srbska niti hrvaška - ampak bosanska. Izjemo predstavljajo samo maloštevilni prohrvaško usmerjeni muslimani, ki pa prav zaradi svoje številčne šibkosti ne krepijo dr. Krnjevićevega prepričanja, da so Bosanci za Hrvaško. Prav v tem pogledu je bil intervju z gg. Balićem in Zulfikarpašićem zanimiv, saj ni prihajal s srbske strani ampak od Bosancev, zelo simpatično razpoloženih do Hrvaške, tako simpatično, da je HSS vse do poslednjega sodelovala z njima in grupo, ki jo zastopata. Iz tega vidika se nam je torej zdelo primerno in vredno, da smo obšli vse ostale muslimanske vodnike in se osredotočili baš na skupino, ki bi mogla biti po simpatijah najbližja Hrvatom, - a ki je proti temu, da bi Bosna postala hrvaška. Če dalje upoštevamo, da sodobna uradna jugoslovanska in bosanska politika stremi, da pri novih generacijah to stališče okrepi, potem se nam zdi, da so predvidevanja g. dr. Krnjevića glede Bosne ne realna, - četudi istočasno razumemo njegova občutja. Toda v politiki to ni odločujoč činitelj, kar on sam dobro ve in nam gotovo ni do tega, da bi mu dajali politične lekcije.

Druga šibka točka je bila, ko se je g. dr. Krnjević zavzel za razbitje Jugoslavije. Pri tem je spet ključni problem Bosna, o katere celoti ali delih se mora odločiti s plebiscitom ali z delitvijo. Toda do česa bo prišlo, ako se na plebiscitu Bosanci izrečejo proti Srbiji in proti Hrvatski hkratu? Tudi če plebiscitna komisija ne bi dovolila tretje izbire (samostojna Bosna, nedeljena), ostaja Bosancem vsaj plebiscitni bojkot, ki ga gotovo nobena sila ne bi mogla ignorirati. Tu se morajo vprašati i Hrvati i Srbi izven Bosne, ali bo v korist njihovih sonarodnjakov v Bosni, če ne bodo obstojali vsaj znosni odnošaji med samostojno Bosno na eni strani ter Hrvaško ali Srbijo na drugi. Silno težko si zamišljamo, da bi to bilo možno izven neke južnoslovanske skupnosti.

Iz primerov drugod vemo, kako kočljiva zadeva je plebiscit (brez tretje možnosti) in koliko novih, često nepremostljivih problemov šele ta ustvari. Zato se nič ne čudimo, da dajejo nekateri demokratični hrvaški in srbski politiki prednost delitvi. Toda kdo si upa jamčiti, da bodo delitev sprejeli Bosanci, ki bodo pri tem edini neposredno prizadeti - kakorkoli potem že stvar obrnete? Bojimo se, da

bo posledica vsake delitve brez pristanka Bosancev - državljanska vojna. Tudi če g.dr.Krnjević ni tak pesimist, kot politik mora računati s takšno možnostjo.

Intervju sicer ni zahajal tako daleč, toda mnenja smo, da vsi stari politiki podcenjujejo današnji komunistični režim v Jugoslaviji. G.dr.Krnjević pri tem ni izjema. Obenem mnogi, in to velja zlasti za Hrvate, precenjujejo svoje moči v odnosu do svetovnih sil. Toda neovrgljivo dejstvo je, da si nobena separatistično-protijugoslovanska akcija v svobodnem ali komunističnem svetu ni uspela pridobiti uradne podpore kaj pa šele zaveznikov. Te bi bilo možno dobiti samo pri jugoslovanskih sosedih, - toda cena za kaj takega je tako visoka, da se noben iskren domoljub ne bo spustil na tako spolzka tla. Tu je bilo resnično na mestu vprašanje g.dr.Mačka, češ, kaj bo pa od Hrvatske še ostalo, če se je lotijo njeni sosedje...

Prav zato je tudi Titov položaj mednarodno tako močan, ker svobodni svet ne vidi in ne prizna nobene alternative. Nuditi bi jo mogla svobodna emigracija iz Jugoslavije, toda kot smo v uvodniku lani novembra (KT 246) pravilno predvidevali, je ovira za kaj takega na dr.Krnjevićevi strani predvsem psihološkega značaja: ne verjame v možnost demokratske Jugoslavije zaradi imperialistične mentalitete Srbijancev, kot je kasneje sam povedal.

Ta problem sta obravnavala vsak na svoj način g.Vlajić in g.Wilder. In vsak je doprinesel nekaj trpkih in stvarnih ugotovitev.

Mnenja smo, da sicer dr.Krnjevićeve sedanja bojazen ni brez podlage, ako možnost demokratske Jugoslavije presoja zgolj z emigrantskih premis ali pa politike beograjskega režima, ki se nemalokrat res potrudi, da priliva olje na protijugoslovansko razpoloženje. Ako pa presojamo zadevo v zgodovinskem okviru, ki nam kaže mlado državo, kako po katastrofi prve svetovne vojne - kot vsaka nova država ob vsakem času! - prehaja vrsto notranjih kriz in težav tako, kot mora trpeti mati pri porodu svojega otroka, in pa superioren položaj, ki ga je tedaj zavzemala zmagovita Srbija na strani Zaveznikov; v zgodovinskem okviru, ki nas je končno vse, s Srbi na čelu, postavil v isto vrsto premaganih, ko smo zaigrali državo, potem je jasno, da se v demokratičnem sistemu nikomur ni več bati srbske hegemonije. Kajti moralnega kapitala, ki ga je imela poveljna Srbija, zdaj ni več, pa tudi ne njenega političnega pomena, kajti tudi drugi narodi so doživeli rasli v skupni zvezni državi in ni govora, da bi se pustili nadmudrivati. Problem, ki vse davi, je samo problem - svobode!

Zakaj torej toliko energije in sredstev za prazen nič!? Ne moremo si misliti, da g.dr.Krnjević ne bi poznal prednosti, ki jih nam vsem daje neka skupna politična zveza. Sodimo, da on ni proti njej zaradi nje ampak zgolj zaradi nezaupanja do Srbijancev. In prav tu, smo mnenja, ubira napačno taktiko. Zakaj dopušča veter v srbska jadra? Zakaj dovoljuje, da dobiva srbsko vprašanje v Jugoslaviji nesorazmerno velik obseg in pomen? Zakaj podcenjuje vlogo in pomen ne srbskih narodov v skupni zvezi? Zakaj omogoča pred vsem svetom, da so samo Srbi smatrani kot državotvoren narod v Jugoslaviji? Zakaj omogoča, da se samo Srbi kitijo z "jugoslovanskimi" odbori, klubi, organizacijami, "politiko"? Zakaj, vendar!?

Zakaj g.dr.Krnjević ne sledi zgodovini, ki je na Hrvatskem rodila jugoslovansko idejo? Zakaj g.dr.Krnjević sam ne razvije lastne jugoslovanske zastave, zakaj ne formulira lastnega jugoslovanskega programa in politike zdrave pameti, v kateri bi Hrvati in Hrvatska dobila častno in odgovorno mesto? Politike, ki bi ob njem združila ne le vse Slovence, Bosance, Macedonce, Bolgare ampak poleg Hrvatov tudi mnogo Srbov, ki so siti lastne gospode. Zakaj g.dr.Krnjević na tak pozitiven način ne diktira velesrbsko usmerjenim Srbijancem, kakšno Jugoslavijo hočemo!?

"Najboljša obramba je napad!" in to ne velja nič manj v politiki. Na tak način bi g.dr.Krnjević dokazal svoje državištvo, kajti z enim mahom bi ubil tri muhe:

- razgalil bi "jugoslovanske" Velesrbe in jim odvzel njihov najmočnejši adut - Jugoslavijo; - za vedno bi onemogočil ustaške poskuse, da pred zgodovino naprtijo svoje zločine vsemu hrvaškemu narodu; in tretjič, omogočil bi, še več: ustvaril bi demokratično alternativo komunističnemu režimu. Takega Krnjevića pogrešamo in ta kega si želimo!

„TA BURKA JE STARA ŽE TISOČ LETI“

Na drugem mestu objavljamo uradno izjavo celovškega ordinariata glede jezika pri verouku. Kot je znano, je avstrijski parlament 19.3.1959 sprejel manjšinski zakon, ki predvideva, da se mora krščanski nauk poučevati za vse (slovenske) otroke na dvojezičnih šolah dvojezično. Kasneje je bilo pojasnjeno, da je prišlo to določilo v zakon na željo cerkvenih krogov. Na prvi pogled to ni čudno, a če upoštevamo, da je v teh vprašanih Cerkev po veljavnih pogodbah in pravu takorekoč suverena in da se svetna oblast nima pravice vmešavati v to področje, vidimo, da civilna oblast po vsej verjetnosti sploh ne bi odredila glede pouka verouka, če je k temu ne bi pravno povsem ne potrebno poklicala cerkvena oblast. Zakaj?

Odgovor najdemo v odloku generalnega vikarja g.dr.Kadrasa dne 17.sept.1959. Ta je tedaj, sklicujoč se na šolski zakon od 19.3.1959. in na kasnejše odloke deželnega šolskega sveta raztegnil civilno odredbo še na "šole s slovenskim učnim jezikom" t.j. na slovensko gimnazijo v Celovcu. Tako je bil krog zaprt in vsak lahko sam zaključi, kdo je koga izrabil in "naokoli prinesel"...

Celovski ordinariat razlaga, da je izdal novo odredbo v skrbi, da bi slovenski otroci lahko živeli po veri tudi v krajih, kjer se govori samo nemški, če bi tja prišli. To bi razumeli, če ne bi šlo za narodno-politično vprašanje manjšine, če ta ne bi bila leta in leta izpostavljena zlostavljanju in če bi ordinariat istočasno "skrbel" tudi za nemške otroke. Na noben način ne moremo sprejeti objave v NEDELJI in še manj molčati k celi zadevi, kajti: 1) poučevanje verouka v materinščini je za nas zadeva naravnega prava; 2) papež Pij XI. je sam govoril o naravni in nadnaravni pravici vsakega naroda, da se mu oznanja božja beseda, da moli in poje v materinščini; 3) do pisanja v tisku je prišlo šele, ko so bile izčrpane vse druge možnosti in ko ordinariat na vloge ni odgovarjal in ni upošteval razpoloženja vernikov; 4) v našem primeru ni poučevanje verouku zgolj cerkveno ali versko vprašanje ampak je z ozirom na položaj naše manjšine narodno-politično vprašanje, kar so v stvari priznale vendar same cerkvene oblasti, ko so ob šolskem zakonu (19.3.1959.) poklicale na pomoč svetno oblast; 5) kot katoličani smo dolžni poslušati Cerkev v vseh vprašanih vere in morale, - v ostalih zadevah pa smo svobodni.

Zato je grožnja s kanonom 2344 popolnoma nepotrebna, kajti iz naše ga prikaza (KT 251) je bilo preveč jasno razvidno, da ne gre nemškim cerkvenim oblastem toliko za rast slovenskih vernikov kot predvsem za njihovo ponemčevanje. Obvezna uvedba dvojezičnega verouka samo za slovenske otroke je prvi korak v načrtu, da slovenske fare izgubijo slovenske duhovnike. Kajti, ko bi vsi verniki razumeli in znali moliti nemško, tedaj ne bi bilo več potrebe ozirati se na to, da morajo duhovniki v slovenskih predelih obvladati oba jezika. S tem bi bil zadani verjetno slovenskemu ljudstvu na Koroškem eden najhujših udarcev, ko bi izgubilo svoje duhovne vodnike in varuhe. "Udaril bom pastirja in ovce se bodo razkropile!"

Zato ne moremo, ne smemo in ne bomo molčali.

UREDNIŠTVO

VEKOSLAV FARKAŠ

RAZGOVOR z g.V. IVANOVIĆEM

Dosedanji razgovori, pisma in članki, objavljeni v KLICU TRIGLAVA, v katerih so bila podana najvažnejša politična gledišča demokratičnih Hrvatov in Srbov, predstavljajo nekako celoto in kažejo na razne možnosti, kako rešiti tako zvaní srbsko-hrvatski spor, od katerega zavisi, ali bo Jugoslavija v tej ali oni obliki obstala ali ne.

Podana so bila tri politična stališča in to od gg.dr. J. Krnjevića, Božidarja Vlajića in Venčeslava Vilderja. Politična gledanja o stalih demokratov v emigraciji so več ali manj podobna prvemu, drugemu ali tretjemu stališču ali pa so kombinacija teh odnosno se v glavnem gibljejo v trikotu teh treh političnih stališč. To je bilo lahko opaziti tudi v komentarjih, člankih in predavanjih, ki so bila posredno ali neposredno navdihnjena po teh intervjujih.

Celotno vprašanje obstanka Jugoslavije pa je treba osvetliti tudi z drugih strani, torej ne čisto političnih, da bi tako lahko globlje dojel vsebino samega problema.

Na prvem mestu se je treba lotiti razpravljanja tega vprašanja z gospodarskega vidika. Dasi ne moremo sprejeti marksistično razlago zgodovine, po kateri so tako politične kot socialne spremembe in razvoj rezultat edino in izključno ekonomskih pobud, je vendar jasno, da igrajo ekonomske pobude zelo važno vlogo, včasih celo odločilno.

Zaradi tega sem naprosil g.V. Ivanovića, da nam osvetli naš problem v glavnih črtah z ekonomske strani. Seveda je razumljivo, da ni mogoče potegniti ostre meje med politično, ekonomsko in socialno stranjo nekega vprašanja.

Ekonomist in brodolastnik g.Vane IVANOVIĆ je poznan večjemu delu naše demokratične emigracije. Svoje politično stališče je zapisal v uvodu knjige g.V. Vilderja "Bika za rogove" (London, 1957.) G. Ivanović je sodeloval tudi v listih Naša reč, Poruka in Svobodna Slovenija. Kot Master of Arts je diplomiral na fakulteti politične ekonomije v Cambridgu v Angliji (1933.), od leta 1937. pa se stalno nahaja na upravnem mestu enega od naših največjih broderskih podjetij.

SVETOVNO GOSPODARSTVO

"Prosim Vas, g. Ivanović, da nam najprej na splošno pojasnite sedanjo smer ekonomskega razvoja v svetu."

"Politična ekonomija je veđa o upravljanju naravnega bogastva in človeškega dela posameznih narodov ali sveta nasploh kakor tudi instrumentov, tako privatnih kot državnih, g. katerimise to upravljanje praktično izvršuje. Politična ekonomija ne spada v precizne vede, pa zato ne morejo imeti zaključki in doktrine neko trajno vrednost, razen pri nekaj osnovnih in povsem splošnih definicijah. Posebno lahko je zaiti na napačno pot pri analizi dobe, v kateri se stvari naglo in radikalno razvijajo, kot je to primer v naši generaciji. Zato sem bom o mejil samo na nekaj opažanj.

V glavnem moremo razdeliti narode in razvoj njihovih gospodarstev na manjše število kategorij. Prva je takozvana tradicionalna ekonomija, v kateri take majhne skupnosti kot so družine, žive več ali manj za sebe in od svojega osebnega dela v poljedeljstvu in pastirstvu. To gospodarstvo se lahko razteza preko širokih prostornin in narodi lahko v njih žive v široki politični neodvisnosti. Naslednja faza je ekonomija "odskoka" (v angleščini "take-off"), ko prebivalstvo z lastno

pobudo in poglavitno s svojimi silami prehaja v širšo in bolj zaplete no izmenjavo dobrin. Zaradi povečane specializacije postajajo ljudje vedno bolj in bolj medsebojno odvisni, globlje izkoriščanje naravnega bogastva in boljša razdelitev ljudskega dela pa povečuje splošno življenjsko raven. Prehod v ekonomijo industrijske revolucije je skoraj vedno nagel in vsestranski, pa je zato beseda "revolucija" za to fazo zelo primerna. Četrta faza je povsem moderna. V njej pride do uporabe znanstvenih izumov, do mnogo hitrejših izmenjav dobrin in do stanja, v katerem vsi sloji prebivalstva kažejo pobudo, da s čim močnejšo naglico pridejo v dobo, ko bodo stroji in energija, ki ne izhajajo iz človeških rok, nadomestili človeško delo. To bi bila "druga industrijska revolucija", ki bi jo jaz imenoval "znanstvena revolucija".

Če pogledamo okolišče velike in male narode, lahko opazimo nekaj zelo zanimivega. Narodi prehajajo iz ene v drugo fazo v glavnem na podoban način, toda vsak ob svojem času. Ta čas pa zavisi od tega, kdaj je prišlo do vzpodbude za "odskok". Često se je dogajalo, da so narodi ali posamezni predeli živeli stoletja v tradicionalni družbi ali v kmečkem gospodarstvu in v bližini drugih, ki so že davno prešli "odskok" ter vstopili v industrijsko revolucijo. Sedanja doba je doba odskoka za ogromno število ljudi na zemlji. Moderne komunikacije in prevozna sredstva industrijsko razvitih narodov so povsod skoraj preko noči vzpodbudile tradicionalne ekonomije, kajti v današnjih razmerah popolna izolacija ni več možna.

Toda še nekaj važnejšega je, kar lahko opazimo. Ta vzpodbuda za odskok ter ves njegov nagli razvoj in prehod v industrijsko revolucijo, kakor tudi sam tok te revolucije, niso odvisni od političnega sistema niti od pravnega reda dotične države. Razume se, da inajo razne ekonomske in politične doktrine ter vpliv oblasti, ki hoče dati razvoju to ali ono smer, gotov pozitivni ali pa otežujoči vpliv na razvoj gospodarskih razmer. Poleg tega so hitrost in razvoj odskoka ter prehod v industrijsko revolucijo čisto identični v državah z zelo različno politično ureditvijo. V Ameriki so se stvari v preteklem stoletju, v Rusiji in na Japonskem pa v prvi polovici tega stoletja razvijale s približno istim tempom, pogojene s skoro neomejeno možnostjo ozemeljske ekspanzije in prirastka prebivalstva. Amerika je imela dovolj prostora doma, Rusija in Japonska pa sta se prelili preko svojih meja. Vse to pa ne glede na to, da je bila Amerika politično svobodna, Japonska pod militaristično diktaturo, Rusija pa je po odskoku in začetku industrijske revolucije doživela tudi veliko politično revolucijo.

Amerika in zapadne evropske države so danes v polnem teku "znanstvene revolucije", to pa bo kmalu veljalo tudi za Češkoslovaško, Japonsko in Rusijo.

Manjše države in to zlasti one, ki se v tej dobi razvijajo s svojim odskokom, nimajo možnosti teritorialne ekspanzije. Med temi in velikimi državami oziroma državami, ki so pred dolgim časom prešle obdobje odskoka, je bistvena razlika. Manjše države danes ne morejo odskočiti samo z lastnimi močmi. V ozkih mejah lahko samo bolj izkoriščajo svoja naravna bogastva. Človeški okusi in želje se pa razvijajo pod tujimi vplivi hitreje kot pa ekonomsko orodje in širjenje znanja. Zato v tej dobi vse te države trpe na pomanjkanju kapitala in kronični inflaciji.

Ker sodijo med države v odskoku tudi Kitajska, Indija ter skoraj cela Afrika in Južna Amerika, da niti ne omenim nekaterih evropskih držav kot je Jugoslavija, se nahajamo v zelo neurejeni dobi, ki ima svoj odsev kajpak tudi na političnem polju. Dva velika, Amerika in Rusija, morata zaradi lastnega življenjskega standarda ter svojega razvoja in tudi lastne varnosti pridobiti čim več ali manj nerazvitih držav na svojo stran. Nihče pa ne ve, ali se bo vse to izvršilo pod dežjem atomskih bomb, s kompromisom ali z novimi ekspanzijami izven zemeljske krogle. To je približna podoba splošnega stanja, v katerem se nahajamo in kar moramo mi iz Jugoslavije vedeti, ko razmišljamo o naših malih a zato za nas nič manj bistvenih vprašanjih."

MARKSIZEM

"Kako z ozirom na Vašo analizo gledate na marksizem?"

"Marx je mislil in pisal v začetkih industrijske revolucije v zahodni Evropi. Naredil je gotove zaključke, ki jih je v tisti dobi lahko izvedel posebno inteligenten in humani mozeg. Ni bil edini Marx, ki je izdeloval doktrine o tej neprecizni vedi, politični ekonomiji. Toda v njegovem primeru je razvoj človeške družbe podrl tezo, ne le zato, ker ima vsaka človeška izkušnja nepredvidljive posledice, ampak ker je tudi prav njegova lastna doktrina imela velik vpliv na spremembo smeri razvoja in to nasprotno njegovim predvidevanjem. Danes skoraj vsakdo ve, da je nemogoče dajati trajna in takozvana znanstvena in precizna pojasnila o človeški zgodovini. Tako je tudi Marxova doktrina kratko malo zastarela. Od Lenina naprej sta Marxova deifikacija in prilagojevanje posameznih njegovih idej služili po potrebi kot moralna avtoriteta za vzdrževanje politične totalitarne oblasti s kruto silo manjšine, ki je danes prav toliko marksistična, kolikor je bil Al Capone katolik."

JUGOSLOVANSKO GOSPODARSTVO

"Preidimo zdaj na Jugoslavijo. Kako gledate na razmere v njej?", sem vprašal g. Ivanovića.

"Jugoslavija je v dobi odskoka in začetka industrijske revolucije. V prvi vrsti je premajhna in ima premalo naravnega bogastva, da bi lahko z lastnimi silami prešla v industrijsko državo. Dalje, vse dokler traja politična izolacija, v kateri se nahaja, (a tu ni mesta za hajati v razloge,) se naša država v polnem zagonu tega razvoja ne more v ekonomskem smislu vezati z drugimi državami b večje in primernejše ekonomske kategorije, da bi zavarovala svoj uspešni prehod v industrijsko državo. Ima sicer gotove možnosti izven-teritorialne ekspanzije v Aziji in Afriki, kjer smo mi belci "brez madeža imperializma", in te možnosti današnji režim izkorišča, kolikor le more. Toda Jugoslaviji manjkajo glavne možnosti za finansiranje odskoka. V takih razmerah bi industrializacija, (kadar bo prišlo do nje,) tudi če bi bila uspešna, v dogledni dobi toliko zaostajala za razvitimi državami, da bi mi ostali relativno nerazviti.

Zaenkrat se to ne razvija v tej smeri, ker pač financira jugoslovanski odskok Amerika. Ta dela to zato, ker nudijo jugoslovanski oblastneži naše ljstvo v primeru vojne, dalje zaradi gotove strateške važnosti naše države in ker si misli, da bi odpadništvo jugoslovanskih komunistov lahko doprineslo zmedu v vzhodno evropskih državah. Vsekakor preveč nestalna osnova, na katero bi se mogli mirne duše nasloniti glede našega gospodarskega razvoja.

Današnji režim je v stvari centralistični, čeprav je na papirju ustava federalistična. Gospodarski plan je obči; zunanja trgovina in devizna bilanca se v glavnem vodita skupno; elektrifikacija, ceste in gibanje delavstva vodijo v smeri integracije. Lahko bi navajal mnogo drugih primerov, a se že zdaj lahko ugotovi, da bi bilo vse to težavno razviti, četudi bi želeli to.

Specifično je bil razvoj našega odskoka zelo otežkočen, ker je gospodarstvo dirigirala komunistična partija. Legendarna je že postala nesposobnost preizkušenih borcev iz gverilske vojne, ko so se znašli na upravnih mestih v državi. Prisilna kolektivizacija zemlje je predmet, o katerem danes komunisti molče, ko vidijo rezultate žetev, odkar so prenehali s kolektivizacijo, če jih primerjamo z "nepredvidenimi sušami" v prvih letih po vojni. Danes že ne morem več naštetih vseh teoretično povsem različnih in praktično smešnih administrativnih faz, ki jih je prešlo jugoslovansko pomorstvo, dokler ni prišlo do decentrali-

zacije in današnjega navideznega delavskega upravljanja. Nikdar ne bo mogoče izračunati, koliko našega naravnega bogastva je brezplačno izgubljeno in koliko naše človeške energije je bilo zastonj potrošeno.

Po vsem tem se nahajamo danes nekoliko za Španijo, ki ima podoben a vendar nekoliko milejši sistem. Iztrgani smo iz tradicionalnega kmečkega gospodarstva in povratek na staro ni več možen. Odskok nas bo, pa čeprav tudi tako ostane, pretvoril v relativno industrijsko državo. Pod "industrijo" štejem tudi bolj učinkovito poljedelstvo, živinorejo, pa gozdarstvo, s tako razdelitvijo dela, orodja in finansiranja, ki je pripravna za bolj razvite ekonomije kot je tradicionalna. Razumljivo je, da za vse to ni treba, da bi gospodarstvo dirigirali komunisti. Nasprotno, ta proces bi bil v razmerah osebne svobode, pravičnega pravnega reda in političnih odločb, sprejetih na demokratičen način, olajšan, čeprav bodo naši kmetje po skušnjah s komunisti za dolgo dobo kazali malo zaupanja v vsakogar, ki bi jim iz mesta prihajal solit pamet."

"Pred katerimi problemi se v ekonomskem pogledu nahaja Jugoslavija?"

"Naš prvi problem leži v tem, ali nam bo uspelo priti iz izolacije ter se vezati v neke večje ekonomske grupacije, v katerih bodo drugi zainteresirani nad tem, da se naša industrijska revolucija razvija svojim putem. Dokler obstoja komunistični režim, je to možno le, če vstopimo v sklop ekonomije, katere steber je Sovjetska zveza. Toda ta je, ne glede na politični sistem, ki tam obstoja, v taki fazi industrijskega razvoja, da bi vezanje v njeno ekonomijo pomenilo za nas stagnacijo odsokoka in eksploatacijo naše gole delovne sile vsaj za nekaj generacij.

Meni se zdi kot nasprotniku komunističnega režima iz političnih in kulturnih razlogov poleg ekonomskih, da gre za tem, ali se bo Jugoslavija v dobi trajanja posebnega ameriškega zanimanja zanjo mogla upirati pritisku z Vzhoda, dokler se ne bi politične razmere toliko spremenile, da bi mogli kandidirati za članstvo neke evropske gospodarske skupnosti. Ne da bi računali na svetovno vojno, katere posledice ne more nihče predvideti, obstoja tu možnost evolucije kot boljše alternative za naše prebivalstvo pred revolucijo.

Naš nadaljnji problem je, da se z ljudsko prosveto, primerno za novo dobo, v katero vstopamo, naši kraji pripravijo za "znanstveno revolucijo"."

GOSPODARSKE POSLEDICE LOČITVE

"Tako v emigraciji kot tudi v domovini obstojajo struje, ki delajo na tem, da se razbije Jugoslavijo in iz nje napravi nekaj suverenih držav. Pred kakšnimi ekonomskimi problemi bi se te znašle?"

"Ko se govori o nekaki "suverenosti" Jugoslavije, to pomeni v naši dobi v ekonomskem smislu uporabljati besede brez kakršnegakoli stvarnega pomena. Je še mnogo drugih silno važnih momentov, ki vplivajo na ekonomsko stvarnost. Suverenost tudi predpostavlja trditev, da se država lahko brani pred napadom od zunaj. S tako zvanim običajnim orožjem ni to nikomur več mogoče. Kaj šele nam. V vseh vsaj do neke mere predvidenih fazah našega ekonomskega razvoja mi nikdar ne bomo imeli lastnih možnosti, da bi si izgradili arzenal atomskega orožja. Kupovati orožje zunaj, ko bi tudi imeli dovolj sredstev, da ga plačamo, pa pomeni biti odvisen in tako ne-suveren.

Dalje je že v industrijski revoluciji vsak dan življenjsko važno, trošiti ogromni del naravnega bogastva, delovne moči, uma in časa za znanstveno industrijsko raziskovanje. Tako Anglija iz privatnih kot tudi

javnih fondov danes troši vsoto, ki je postavila, to dejavnost na tre tje mesto v celi državi, večjo po računu sredstev in dela, ki ji je dodeljeno, od premogovne industrije. Toda kot smatrajo, je ta obseg sedemkrat manjši kot bi pa moral biti, da bi mogla Anglija obdržati svoje mesto napram Ameriki.

Današnja politična suverenost Jugoslavije pa tudi velikega števil la drugih držav je posledica inercije, ki nalaga ljudem, da se držijo te besede in v teoriji uporabljajo pojme, ki jih je stvarnost zastrela.

Smatrati Jugoslavijo kot enoto, ki bi mogla s svojo zunanjo trgo v ino ali z drugimi načini zaslužka financirati pospešeni tempo notra njega gibanja in reorientacije celotne ekonomije v teku industrijske revolucije, pomeni zapirati oči pred stvarnostjo. Da bi bila koristna, morajo biti dolgoročna zunanja posojila zasnovana na povsem nekomerci alni bazi. To lahko dobimo samo od nekoga, ki mu je v politično ko rist, da nas veže in od nas zahteva "quid pro quo" in ki nam ne more biti prijeten, ali pa od nekoga, ki mu je naš napredek v korist. Vse to kar sem rekel o Jugoslaviji, velja "a fortiori" za državnice, ki bi ostale, če bi bila Jugoslavija razbita. Posledice razbitja Jugoslavije bi le potencirale vse probleme, ki jih niti Jugoslavija sama nikoli ne bo mogla rešiti."

"Čeprav so ekonomske pobude v življenju podameznika in naroda važne, te vsekakor niso vedno tudi najvažnejše. Želja za samostojno državo, je ne glede na posledice lahko v gotovi zgodovinski dobi važnejša od vsega. Kako je po Va šem mnenju treba poiskati rešitev, kompromis, ki bi zadovo ljil aspiracije narodov Jugoslavije istočasno pa tudi real nost potrebe za obstojem skupnosti teh narodov?"

"Razumljivo je, da mi vsi nosimo v svoji zavesti posledice naših političnih peripetij in stvarnosti, odkar smo l. 1918. začeli vsaj v neki meri reševati o svoji usodi. Mislim, da bi bilo mogoče ogromno število ugovorov o našem nadaljnjem skupnem življenju odstraniti z uvedbo pravnega reda, osebnih in verskih svoboščin in svobode izpriče vanja svoje narodnosti kakor tudi s sistemom demokratičnega dogovora in sporazuma o ustavnih formah in njihovi praktični obrambi. Če se dogovorimo in strinjamo, da drugim ne bomo vsilili odločbe, ki jih nihče po svoji definiciji narodnosti noče, da se mu vsilijo, potem izgubi razmejitev svoj raison d'etre.

Ko je vse to izvršeno, ne vidim razloga, zakaj bi se naše ekonomsko vezanje moralo razvijati po istem kopitu. Da navedem nekaj prime rov: Posamezna podjetja iz Jugoslavije ali pa le iz gotovih delov Ju goslavije, bi se mogla glede dobave surovin od zunaj ali izkoriščanja gospodarskih patentov ali zaradi povečanja, razširitve in pridobivanja tržišč sporazumevati s sebi podobnimi izven države. To lahko velja za za celotne industrije ali pa za predele države. V deviznem pogledu ni nujno, da bi rešitve za posamezne pokrajine morale veljati tudi za dru ge. V takšni raznoliki aktivnosti more imeti naše vezanje z drugimi lahko na stotine različnih vidikov.

Moje mišljenje po vsem tem je, da bodo poleg etnične podobnosti tudi skupne ekonomske točke, kjer lahko drug drugega dopolnjujemo iz lastnih interesov, prvenstveno vplivale in da bodo imele najmočnejšo ce ntripetalno vzpodbudo v našem razvoju tudi na političnem polju. Jugo slavija ni le politično privlačna iz sentimentalnih razlogov (danes na žalost v emigraciji le za manjšino,) ampak jo narekuje tudi kruta stvarnost.

Res je, da ljudje ne žive samo od kruha. Želja po svobodi in svoji državi je ne glede na gospodarsko stvarnost navdihovala mnoge genera cije vseh ras po celem svetu.

Prav zaradi tega, kar se je med nami dogodilo, brez dvoma obsto ja prav ta želja pri nas vseh, in to zelo intenzivna (tu ni treba na vajati vseh, ki se smatrajo kot posebni narodi.) Težava leži v tem, da smo ozemeljsko zelo pomešani, a vse bolj in bolj tudi ekonomsko, in da je današnja prevladujoča nota narodnosti pri nas prav ustrašujoče pa rohialna in v glavnem izključno antagonistična proti svojim južnoslo vanskim sosedom. Prav zato, ker smo iztrgani iz naše sredine, so naši patriotizmi postali v emigraciji tragikomični; ti ne bi več mogli i- grati kakršno koli resno vlogo v življenju naroda v domovini, razen v bratomorni to je samomorilni vojni.

Specifično glede Slovenije bi rekel, da je prav v korist Sloven cem, med nami najbolj razvitim v ekonomskem pogledu in najbolj tole- rantnim v političnem oziru, da se ohrani politična skupnost. Za svoj nadaljnji razvoj bodo imeli v njej boljše prilike kot pa v sklopu z razvitejšimi narodi. Slovenci si bodo okrepili svoj položaj, ko bo šlo za specifične integracije, posamič ali v podjetjih ali celih in- dustrijah, z odgovarjajočimi partnerji izven Jugoslavije."

VLOGA EMIGRACIJE

"Ali lahko po Vašem mnenju odigra emigracija pri reševanju naših problemov gotovo vlogo in kakšno?"

"Vloga emigracije more biti še vedno važna. Prepričati moramo za padno evropske države in Ameriko, da je v njihovem interesu, da smo najprej politično svobodni, drugič pa, da se ekonomsko tako razvije- mo, da ne ostanemo osiromašeni evropski proletariat. To more danes sporočiti Zapadu samo svobodna emigracija. Ne moremo se odpovedati teku ekonomskega razvoja, ki danes z evolutivnim poletom odgovarja našemu prostoru. To ne pomeni, priznavati pridobitev komunistične vla davine, katere doprinos vodi k zaviranju tega poleta.

Naši kraji se z vsakim dnem bolj oddaljujemo od kmečkega gospo = darstva. Tako na primer obstoja struktura če že ne stvarnost občega socialnega zavarovanja in delavskih sindikatov. Velika javna dela za elektrifikacijo in boljše zveze so že začela voditi in peljejo k jav nim delom za irigacijo in obnovo pasivnih krajev.

Morali bi vplivati na evolutivni razvoj političnih razmer doma, da ne bi zaradi naših strasti in, žal, še velike mere primitivizma o = stalo pri tem, da iz strahu pred državljansko vojno Titov režim edini zagotavlja urejene in pametne razmere, ko pa je dejansko prav obratno.

Naloga emigracije bi morala biti, širiti zmernost in slogo. Naš glavni adut je, da smo tista manjšina našega naroda, ki more svobodno misliti in govoriti. Žalostno bi bilo, če bi naša emigracija zaigrala ta adut in zapustila na zapadu za dolgo dobo vtis, katerega daje že skoro dvajset let," je zaključil razgovor g. Ivanović.

DESETLETNICA "OSLOBODJENJA" V ANGLIJI

Dvorana Slobodana Jovanoviću v Srbskem klubu v Londonu je bila 5. junija nabito polna, ko je g. A. Petrović začel proslavo Zadruga v Vel. Britaniji. Od najstarejše generacije sta govorila še g. Vlajić in g. Vilder, posebno slednji živahno in obrnjen k najmlajšim, tridesetletnikom. Razveseljivo je bilo, da so Zadrugi čestitali tudi zastopniki drugih srb skih skupin. Od Slovencev je v imenu SLS pozdravil g. F. Sekolec, za Prav- do pa je bil navzoč predsednik g. V. Farkaš. Presenetilo pa je, da je bilo na proslavi tako malo ljudi izpod 30 let. Kaže, da se emigracija res stara in da se mladi prilagajajo okolju. Omenil bi še, da so mnogi navzoči že leli, naj se Oslobodjenje zavzame za povezavo med srbskimi demokratični mi skupinami in za širšo povezavo med vsemi Jugoslovani. L.

PISMA UREDNIKU

KAM VODI SKRAJNOST?: G.urednik! Nima namena braniti gg. Zulfikarpašića in dr. Balića, ker jima to ni potrebno, pa tudi ne razpravljati z g. Aćinom, ki je dokazal s svojim napadom, da je vsak razgovor z njim iluzoren. Slednji je zanimiv samo kot simptom nacionalističnega obolenja dela srbskega javnega mišljenja. Da ne bo nesporazuma, hočem poudariti da nisem mnenja, da je nacionalistična paranoja karakteristika zgolj srbskih ekstremistov. Ta motnja je pri naših hrvatskih skrajnejih vsaj tako močno zastopana, da ne moremo drug drugemu v tem oziru ničesar očitati.

Pismo g. Aćina (KT 248) je prav šolski primer nevarnosti, ki jo takšni ljudje na eni in drugi strani predstavljajo: polni žolča, nevarnih demagoških fraz o demokraciji, človeškem dostojanstvu itd - brez prave vsebine. To pa je prav tisto, kar fanatizira primitivce, meša nepoučene, zastruplja naše medsebojne odnose in onemogoča razumno reševanje srbsko-hrvatskega spora. Še več, prav takšni elementi so ta spor tudi izzvali in ga naredili tako težavnega, kot je danes. Zdi se mi, da je napak, zavzemati do njih pasivno stališče in jih ne zavračati aktivno, kajti vedno preti nevarnost, da bodo o točnosti svojih argumentov prepričali s svojo demagogijo tudi del dobronamernih. Samo zaradi teh dobronamernih se želim dotakniti pisma g. Aćina.

Pri razpravi o raznih stališčih velja med normalnimi ljudmi prvo pravilo: "ne kdo ampak kaj". Kdor tega ne razlikuje, ta ne bi smel imeti mesta v javnem in političnem življenju. Iz tega vidika tudi objava pisma v Vašem listu, gospod urednik, ter Vaš preveč zadržan komentar predstavljata napako. A ko je bilo to pismo že enkrat objavljeno, lahko končno tudi nekaj koristi.

Vse, kar je bilo v pismu rečeno, smo že prej čuli v različnih variantah. Toda redkokdaj je prišla tako zgoščeno do izraza vsa moralna in intelektualna beda ekstremističnega dokazovanja kot prav v tem pismu. Kot skrajnejem na hrvatski strani niti en Srb ni dovolj dostojen, da bi z njim razpravljali, tako tudi njihovim srbskim partnerjem niti en Hrvat ni dober.

Ustaše jim niso pogodu in to je povsem razumljivo. Toda tudi Zulfikarpašić jim ni po volji, ker je bil med partizani, čeprav mora biti vsakemu normalnemu Srbu jasno, kar je g. Tošić v svojem pismu (KT 250) pravilno poudaril, da je bilo za časa vojne Hrvat, "v kolikor ni hotel pasivno opazovati klanja srbskega naroda, skoro edino možno, da je šel v partizane". Toda to ni vse. Pogodu jim ni niti dr. Balić, ki navsezadnje ni bil niti med enimi niti med drugimi, apmak je prav zato, da ne bi sodeloval v celotni tej strahoti, študiral v inozemstvu. To pomeni, da bi Hrvat za časa vojne, da bi bil sprejemljiv za srbske ekstremiste, moral biti v kakšnem četniškem odredu pod poveljstvom Djujića ali Jevdjevića. Kako absurdno je takšno stališče, je najbolje dokazal v svoji knjigi g. dr. Živko Topalović. To je bilo izključeno ne le zato, ker je bila za Hrvate takšna opredelitev skoro nemogoča, ampak tudi zato, ker jih četniški komandanti kljub izrecni odredbi generala Mihailovića niso hoteli sprejeti. Naj mi dovoli g. Aćin in njemu podobni, da te stvari iz lastne izkušnje poznam nekoliko bolje kot pa oni.

Ako se problem srbsko-hrvatskih odnošajev postavi tako, kot to želijo ti eni in drugi skrajnejši, potem ne bo niti razgovora niti mirne rešitve. Potem preostaja samo vojna do iztrebitve. Ta nevarnost je v ozračju, ki ga oni ostvarjajo, po mojem mišljenju daleč hujša kakor pa si nekateri predstavljajo. Moč se ji je izogniti samo tedaj, ako bo vsem dobronamernim Srbom in Hrvatom jasno, kam vodi nepremišljeni, nekritični in patološki nacionalizem.

Ing. V. PREDAVEC
(Dunaj, Avstrija)

TISK IN PRAVICA: G. urednik! Veseli me, da se prijatelj Sirc strinja (KT 252), da bi bilo "precej otročje" v naših razmerah spravljati koga pred sodišče. To je bil tudi moj glavni razlog, da sem oporekel njegovi visokodoneči grožnji o sodišču (sodišču in ne "tiskovnem" sodišču, v kolikor prijatelj Sirc ne meni tako ustanovo kot je v Angliji "Press

Council"). Enako se strinjam, da svoboda tiska nima nič skupnega s svobodo klevetanja, toda ne strinjam se, da bi morali g.Zulfikarpašića meriti in tretirati po njegovem merilu, ki nam ga je dal na znanje, ko je izjavil, da bo v bodoče pazil s kom prihaja v stik - kot, da je mož tak "čistunec", da mu ni kaj oporekati. Osebnostno mu nisem očitati nobenega zločina - pač pa sem ga vprašal to, kar bi ga verjetno vprašal vsak, ki ima sploh kak smisel za politiko: Kako in zakaj je prišel v CK KP Bosne in Hercegovine? Je to vprašanje zločin, obtožba? Z ozirom na visok položaj v komunistični hierarhiji, smatram, da g.Zulfikarpašić dolguje to pojasnilo vsem, ki so od komunistov trpeli. Menim tudi, da ima g.Zulfikarpašić toliko poguma, ko se že bavi s politiko, da tako pojasnilo da brez nadaljnega posredništva prijatelja Sirca. Na koncu koncev smo vsi, ki se pojavljamo v javnosti, odgovorni za svoja dejanja, v demokratski družbi pa še celo. Nikakor se ne strinjam, da bi začeli z nekim novim "tabujem", kajti potem ne vidim razloga, zakaj se ne bi isti postopek razširil tudi na razne vojvode in doglavnike, katere bi prijatelj Sirc očitno rad meril po drugačnem kopitu.

M.GORJUP

BIVŠI ZBORAŠI: G.urednik! Zelo sem hvaležen glavnemu tajniku "Južno-slavenskog demokratskog saveza - Budućnost", da je odgovoril (KT 252) na moje pismo (KR 251) o vprašanju sodelovanja demokratičnih emigrantov z bivšimi komunisti in tkzv.bivšimi ljotičevci.

1/ G.Kaleb, glavni tajnik, želi napraviti vtis, da pomeni biti ljotičevci do leta 1958. - nekako po dvajset let - isto, kot biti slovenski klerikalec, hrvaški samostojni demokrat ali srbski zemljoradnik, odnosno človek, ki kasneje spremeni "politično stališče" in postane slovenski liberallec, pristaš HSS ali srbskih radikalov. Tu se g.Kaleb ali vara ali pa nas hoče varati.

V tem primeru vidim tkzv.bivše ljotičevce trikrat težko obremenjene: da so bili ljotičevci do leta 1941., da so bili pristaši gotove izrecno proti-demokratične ideologije in da so bili zavezniki tiste nemške ideologije, ki je hotela uničenje slovenskega in srbskega naroda. Tu so se nemški nacisti tudi izkazali, medtem ko nista bila srbski in slovenski narod uničena pod komunizmom ampak samo izkoriščana in zaslužnjena. Druga obremenitev je Srpski dobrovoljački korpus, edinica v službi nemške okupacijske sile, edinica, ki se je ljuto borila tako proti komunistom kot često še huje proti Mihailoviću. Tretja obremenitev: ti ljotičevci, ki so videli propast ljotičevske politike pred vojno, propast nacizma po vojni in so kot g.Kaleb in tovariši ostali ljotičevci vse do leta 1958., se niso uspeli otresti ljotičevščine takorekoč petnajst let po Drugi svetovni vojni! Ali potem obstoja razlog, da jim naj sedaj verjamemo? Ali je moč z lahkoto preiti te tri obremenitve, zdaj, ko preganjajo ubijalce Židov, sodelavce nacizma in vse tiste ostanke nešesa monstroznega iz preteklosti?

2/ G.Kaleb je preveč resno dojel analogijo med Djilasom in grupo, ki ji sam pripada. Pa tudi v tem je velika razlika med njimi in Djilasom. Ta je sam zapustil partijo kot podpredsednik republike, dočim je bil g.Kaleb odstranjen leta 1958. iz Zbora. Zal mi je, da moram reči, da on ne bi nikdar zapustil Zbora, če bi na kak nesrečen način prišel v Jugoslaviji na oblast Glavni domačin Mita Ljotić. Djilas zapušča ljudi, ki imajo oblast in odhaja na robijo; g.Kaleb pa prav zato zapušča Zbor, ker z Zborom ni mogoče priti "do oblasti".

3/G.Kaleb ni povedal, če je Srpski dobrovoljački korpus kolaboriral po Haški konvenciji ali proti njej. Ali sta njegova prijatelja gg.Stanković in Marčetić sodelovala po Haški konvenciji ali ne?

4/ Ali se ne zdi uredniku KLICA TRIGLAVA, da je bila dokaj simbolično izvršena prevedba g.Kaleba in tovarišev iz ljotičevščine v neo-ljotičevščino: beseda "jugoslovenski" je bila zamenjana z "južnoslovenski" - "narodni" z "demokratski" - "pokret" s "savezom" a "Zbor" z "Budućnostjo". Tako je iz JNP Zbor postal JDS Budućnost.

Demokratični elementi iz Jugoslavije si morajo biti svesti, kakšno bodočnost so nam v naši preteklosti pripravljali ti naši emigrantski "demokrati"!

KOSTA KOSTIĆ

Več pisem na 15. strani

LJUBO SIRC:

OBSOJEN NA SMRT

Jeseni 1943 je 23-letni Ljubo Sirc pribežal v Švico, kjer je skušal s poročili londonski begunski vladi o položaju v domovini pomagati k odločnejšemu nastopu nekomunističnih sil v borbi proti okupatorju. Do jeseni 1944 mu je postalo jasno, da ne more veliko deseči, a sporazum Tito-Šubašić mu je vlil novega upa. Sklenil je, da se pridruži jugoslovanski vojski.

DOLGA POT NAZAJ

Priti iz Švice v Francijo je bilo še težje kot pobegniti s tihotapci iz Italije v Švico, čeprav je bila obmejna oblast v rokah francoskih partizanov. Pravzaprav sta bili dve oblasti, nacionalistično odporiško gibanje in komunistični partizani, ki sta se vsaka šteli za edino zakonito in sta vsaka izdajali svoja dovoljenja. Zmeda je bila celo za Francoze velika, a Jugoslovani so imeli še posebne težave. Titovci so iz Švice poslali Lazarja Latinovića, sedanjega veleposlanika, ki je pri francoskih partizanih dosegel, da so na meji zavrnilli vse, ki niso imeli posebnega dovoljenja izdanega od Jugoslovanskega osvobodilnega odbora v Švici. Tega dovoljenja nisem dobil, a sem s pretveze le prišel v Francijo. Tam so me partizani kmalu zaprli in prebil sem dva tedna v pisani družbi francoskih kolaboracionistov, črnoborzijancev in ljudi, ki niso vedeli, zakaj so zaprti. Ob neki priliki so me celo proglasili za bivšega nemškega vohuna, a končno so me le izpustili, baš ko sem se nalezal uši.

Iskanje stikov z jugoslovanskimi predstavniki, ki bi me poslali v Italijo, da se pridružim jugoslovanski vojski, me je zaneslo iz Grenobla v Lyons in od tam v Pariz. Razdejanje v Franciji je bilo veliko in nered na železnicah precejšen. Pariz še ni bil dolgo svoboden in ni imel redne elektrike ter podzemna železnica ni delovala. A Francoze to ni motilo, da se ne bi politično in kulturno udeleževali s polno paro. Časopisi so razpravljali probleme s tako vnemo, kot da se hočejo oddolžiti za vsa leta okupacije. Opazil sem, da so bili komunisti najaktivnejši. Tudi jugoslovanski komunisti niso počivali. Udeležil sem se sestanka, na katerem smo izvolili Jugoslovanski osvobodilni odbor. Govorniki so peli slavo Titu in narodnoosvobodilni vojski. Predložena je bila samo ena lista in izvoljeni odbor je kazal očita komunistična nag-njenja. S prijateljem, ki sem ga našel v Parizu, se nisva hotela vseliti v vojašnico, kjer so stanovali Jugoslovani, ki so organizirali tak kolektiv, da so celo hrano, ki so jo dobili od Francozov, spet zlili v en kotel in ponovno razdelili, čeprav so bile vse porcije že od vsega začetka enake. Ker se nisva hotela pridružiti takemu kolektivu, so nama ustavili hrano, ki so jo delili v jugoslovanskem poslaništvu, čeprav so jo dali Francozi in čeprav sva bila med redkimi, ki so zanjo plačali.

Prizadeval sem si, da bi prišel v stik s kapetanom Kernom v Londonu. Končno sem dobil pismo od njegovega prijatelja majorja Rijavca, ki jesporočil, da je kapetan Kern odšel iz Londona in da se edino lahko pridružim jugoslovanski vojski, če grem v Bari. Svetoval pa mi je, naj mu pošljem svoje podatke, ker da mi bo pokušal dobiti službo v jugoslovanskem zunanjem ministrstvu. To me je zelo razočaralo, kajti moj edini namen je bil, da pomagam v borbi proti okupatorju in v urejevanju demokratične Jugoslavije.

Osvobodilni odbor

Ko sem po enomesečnem bivanju v Parizu spet potoval na jug, z namero, da nekako pridem v Bari, so bile železniške zveze že urejene. Namesto tri dni sem potoval le en dan. V Marseillu sem po dolgem iskanju našel jugoslovanskega kapetana, ki se je sicer šteli za četnika, a mi je le pomagal dobiti hrano in me je usmeril na Osvobodilni odbor v bivšem jugoslovanskem konzulatu, ko sem mu povedal, da podpiram sporazum med Titom in Šubašićem. Osvobodilni odbor je imel sicer tablico na

vratih, a vse ostalo je bilo v sijajnem neredu in le to so mi vedeli povedati, da so vsi stiki z Angleži in Amerikanci prepovedani. Za to prepoved se nisem zmenil. V ameriški vojašnici sem odkril skupino kakih 50 Primorcev v ameriških uniformah. Bili so v italijanskih specialnih bataljnih na Sardiniji, kjer so jih osvobodili Amerikanci in pripeljali v Marseilles vse, ki so hoteli služiti kot pomožne čete v ameriški vojski. Imeli so ameriško hrano in dobro plačo, a niso bili zadovoljni, temveč so kleli Amerikance in so hoteli iti v Jugoslavijo.

Naslednjega dne me je četniški kapetan spremil do zavezniškega repatriacijskega taborišča, kjer sem se prijavil kot bivši vojni ujetnik, ker sem se bal, da me sicer ne bodo poslali v Italijo. Angleški kapetan mi je pojasnil, da me bodo poslali v Italijo le, če se pridružim Titovi vojski, ki je po sporazumu med Titom in Šubašičem edina priznana od zveznikov. Ko sem na Osvobodilnem odboru v jugoslovanskem konzulatu povedal o repatriacijskem taborišču, so me resno posvarili, da se na Angleže in Amerikance ne smemo zanašati, ker da nas ne bodo poslali v Italijo ampak v Afriko, kjer nas bodo prisilili, da vstopimo v kraljevo gardo. Kljub temu se je naslednjega dne voditelj z Osvobodilnega odbora prikazal z vsemi Jugoslovani, kar jih je mogel najti, a zahteval je od angleškega kapetana, da se pisмено obveže, da bodo res vsi poslani v Narodno osvobodilno vojsko. Bilo me je sram, da sem bil prisoten ob tako neumnih zahtevah.

V taborišču smo prebili dva tedna pod šotori v družbi nekaj Rusov in številnih Poljakov, s katerimi so se naši stalno prepirali in jih obkladali s fašisti. Kljub temu, da je Osvobodilni odbor postavil dva, ki naj bi bila vodja skupine, sem s svojim znanjem angleščine postal nekak neuraden voditelj in sem se s fanti zelo dobro razumel. Po štirinajstih dneh so nas vkrcali na ameriško transportno ladjo in v treh dneh smo bili v Neaplju.

V uniformi

Iz neapeljske luke so nas prepetjali v Ricino, kjer je palača na obali služila kot vojaško taborišče. Sprejeli so nas angleški oficirji in jugoslovanski kraljevski oficir. Naši fantje so izjavili, da s tem nočejo imeti opravka, ker da so levičarji. Angleški poročnik nas je nato hitro in spretno razdelil na bivše ujetnike, bivše civilne internirance, bivše italijanske in bivše nemške vojake. Za kogar se mu je zdelo, da je bil v nemški ali italijanski vojski, ga je ostro vprašal v nemščini ali italijanščini, v kateri edinici je služil. In fantje so v presenečenju avtomatično odgovorili in se izdali. "Italijanc" in "Nemce" so odpeljali v ujetniška taborišča, a sem jih kasneje spet srečal v Splitu. Tisti, ki smo trdili, da smo bivši ujetniki, pa smo najprej izpolnili dolge formularje, nato pa smo svoje civilne obleke morali zamenjati za uniforme. Glasno smo se pritoževali, ker smo morali svoje civilne obleke oddati, a nič ni pomagalo. Tiste, ki se niso hoteli preobleči, so Angleži končno enostavno vrgli iz kampa.

Mi, ki smo ostali, smo dobili dobro hrano in postelje tudi niso bile slabe. Vprašali smo, kdaj dobimo plačo in cigarete, pa nam je Anglež zabrusil, da jih dobimo šele, ko nas potrdi jugoslovanski zvezni oficir. Ker smo zavrnil kraljevega oficirja, moramo čakati na partizanskega, da pride. Naslednjega večera sem se pogovarjal s kraljevim oficirjem, ki mi je svetoval, naj ostanem v Italiji, stopim v stik z dr. Miho Krekom v Rimu in dobim štipendijo za rimsko univerzo, kajti Jugoslavija bo po vojni zelo rabila izobražence. Ali pa naj grem v kraljevsko taborišče, kjer bom lahko za tolmača. Toda taka bodočnost me ni zanimala. Le zakaj londonska vlada ni mogla razumeti, da bi se nekateri radi borili proti sovražniku, ne pa posedali po taboriščih ali uživali štipendije. Poljaki so bili mnogo pametnejši. Če bi bile v Italiji nekomunistične jugoslovanske vojne edinice in ne le taborišča, bi se jim prav verjetno pridružil.

Prosimo oproščenja, da je zaradi pomanjkanja prostora moral izostati napovedani članek o izjavi Narodnega odbora za Slovenijo. Ur.

Zvezni oficir

Naslednje jutro sem se odpravil v Neapelj, da poiščem partizanskega zveznega oficirja. Kraljevi oficir mi je dal naslov in res sem na Piazza Nicola odkril sprejemno postajo narodnoosvobodilne vojske, kjer so me z vikom in krikom pozdravili vsi tisti, katere so Angleži pred dnevi vrgli iz taborišča. Povedali so mi, da se je partizanski zvezni oficir baš odpravil v taborišče in da bo kmalu nazaj. Ko se je vrnil z večino fantov iz taborišča, je bil silno nasajen. Takoj se je odpravil na poveljstvo za repatriacijo bivših vojnih ujetnikov in mene vzel za tolmača. Na poveljstvu se je v slabi italijanščini pričel vsajati na angleškega poročnika, ki mu je povedal, da se major noče z njim pogovarjati v italijanščini in da ga zato ne bo sprejel, dokler ne privede tolmača. Pojasnil sem, da sem zaželeni tolmač in poveljnik nas je sprejel.

Bil je sivolas in zelo vljuden major. Partizan ga je nemudoma napadel, jaz pa sem prevajal. Izjavil je, da je sramota, kako Angleži postopajo s svojimi zavezniki. Poročnik v taborišču ga je vrgel iz pisarne, kar je razslišano, če pomisli, koliko angleških letalcev so rešili partizani. Poleg tega Angleži izvajajo propagando proti NOV, tako da dva Jugoslovana iz taborišča nista hotela priti z njim. Ko je partizan opazil, da prevajam njegovo vpitje z mirnim glasom, mi je zaščil: "Prevajaj vsako besedo!"

Major je nama ponudil cigarete in rekel, da ni nič čudnega, da ga je poročnik vrgel iz pisarne, če se je obnašal tako, kot zadnjič, ko je majorju grozil s pestjo. Z Jugoslovani je sploh težko, je vzdihnil major: prvi dan so vsi za Tita, naslednji dan vsi za kralja, tretji da pa jih je pol za Tita in pol za kralja. Toda v taborišču se vsak lahko svobodno odloči. Partizan je krivil kraljevega oficirja, da dela propagando za kralja in da je morilec s krvavimi rokami, toga ga je major zavrnil, da je kraljevi oficir prišel s pooblastili svoje vlade, medtem ko se je partizan pojavil brez pismenega priporočila in še zdaj ne ve, kakšen čin ima. Meni je bilo pri vsem tem silno nerodno, a major me je vljudno prosil, naj v Bariju posredujem na partizanskem štabu, da bi mu poslali treznejšega moža.

Skozi Bari in čez morje

Vrnila sva se na Piazza Nicola in pridružil sem se ostalim fantom, ker me partizanski oficir ni več rabil. Za večerjo smo dobili tri kekse in tretjino mesne konzerve, nato pa smo poglobili po tleh v sobah postaje in ker tam ni bilo za vse prostora, tudi po stopnicah poslopja od pritličja do vrha. Vsi skupaj bi seveda lahko ostali v taborišču in čakali na transport v Bari ob dobri hrani in na dobrih posteljah. Toda mlad fant, ki je bil ranjen pri partizanih in je zdaj služil za kurirja na postaji, nam je povedal: "Najvažnejše pa je, da nismo le osvobodilna vojska, ampak da smo politična vojska". Te politike nisem razumel.

Po treh dneh čakanja smo se vendar le odpeljali v Bari. V jugoslovanskem taborišču Gravina nas je sprejelo med barakami morje blata, v barakah pa so nas pričakali s političnim govorom. Predno smo dobili kaj jesti, smo morali poslušati govor o smrkavcu kralju Petru in o ušivi kraljevi gardi. Niti besede ni bilo o sporazumu med Titom in Šubašičem ali bratskem sodelovanju vseh Jugoslovancev v osvobodilni borbi.

Popoldne so nam pobrali vso odvišno opremo in nam pustili le po eno odejo. Obenem so nas prosili za prostovoljne prispevke v denarju. Čeprav so bila skladišča polna, nam niso dali ne postelj ne slame, temveč smo spali na golem cementu. Povedali so nam, da so mnogi partizani skozi vso vojno morali ležati na goli zemlji. Naslednjega dne so nam dali rdeče zvezde, da jih prišijemo na kape. Težko sem se odločil, da se okinčam z rdečo zvezdo. Ko so nas peljali v пристanišče, me je prijelo, da bi pobegnil. Če bi se lahko izmuznil, ne da bi me kdo opazil, bi verjetno ušel. Skočil sem s kamiona, a fantje so me poklicali, češ da se bomo odpeljali. Zlezal sem nazaj in odpeljali smo se v pristanišče.

Natrpali smo se na mali parnik "Ljubljana", kjer smo prebili celo noč, ker je parnik plul le podnevi. Naslednjega dne smo zagledali Split.

PRIHODNJIČ: V OSVOBOJENI DOMOVINI.

(copyright)

...ooOoo...

JEZIK PRI VERONAUKU

Aprila je KLIC TRIGLAVA objavil poročilo o razmerah na Koroškem, kar zadeva vprašanje poučevanja veronauka v slovenskih šolah. Za njim je v več člankih obdelal zadevo tudi celovški NAŠ TEDNIK-KRONIKA. Dne 5. junija pa je NEDELJA, cerkveni list Krške škofije objavil po naročilu škofijskega ordinariata v Celovcu z dnem 20. maja 1960. naslednjo objavo: "V tisku je bil odlok škofijskega ordinariata o uporabi jezika pri veronauku ponovno kot nepravičen prikazan. K temu se po naročilu prevzvišenega nadpastirja ugotavlja:

Navodila škofijske oblasti zaslužijo vestno upoštevanje in so po kanonu 2344 Zakonika cerkvenega prava napadi v tisku proti njeni avtoriteti nedovoljeni. Tisk ni pristojna instanca, da presoja cerkvene odredbe. V škofijski družini kakor v dobri družini ni dopustno, da je avtoriteta predstojnikov na tak način izpostavljena kritiki.

V jezikovnem vprašanju je bilo za cerkveno oblast odločujoče načelo, da se po možnosti nikdo ne sme proti njegovi volji siliti."

/ O predmetu razpravljamo v enem od uvodnikov, Ur. / (ps)

PLISMA UREDNIKU

BIVŠI ZBORAŠI: G. urednik! Zdi se mi, da ni prave jasnosti (KT 252), kaj določajo in kakšno pravno vlogo imajo Haške konvencije o okupaciji. Zaradi jasnosti bi rad pripomnil, da Haške konvencije določajo pravice in dolžnosti okupatorske vojske, nikakor pa ne pravic in dolžnosti državljanzijanov okupirane države. Ti državljani so vezani po pravu svoje države in po svoji vesti. Najdrastičnejše bo tole razliko pokazal sledeči primer: vsaka država in vsaka vojska imata na svojem področju po medn. pravu pravico obsoditi na smrt sovražnikove vohune, ki jih ujameta. Tudi na okupiranem področju. Toda to ne daje državljanom zasedene države pravico, da bi okupatorski vojski pomagali loviti vohune lastne države ali njenih zaveznic. V Franciji so po vojni radi tega obsodili mnogo Francozov. Pač pa Konvencije dovoljujejo okupacijski državi, da na okupiranem področju uporablja tamk. državljane za upravne in nepolitične policijske posle. Takšni državljani naj ne bi bili klicani na odgovor po končani okupaciji od lastne obnovljene vlade. Toda celo v tem je zadnja vojna prinesla negotovost. Haške konvencije posebej določajo, da okupator ne sme bistveno spremeniti upravnega sistema in uvajati bistvenih sprememb. Nemci in Lahji so pa med vojno v Jugoslaviji anektirali, ustanavljali nove "države", uvajali fašistične ustanove, preseljevali itd. So se spričo tega potem sploh še imeli pravico sklicevati na Konvencije? Te tudi določajo, da državljani zasedene države ali vojni ujetniki ne smejo biti uporabljeni za vojne operacije ali za gradnjo vojaških objektov in izdelavo vojaškega materiala.

LJUBO SIRC

SLOVENSKI NARODNI ODBOR: G. urednik! Nisem član Slov. Pravde niti posebno vnet prijatelj Vašega lista. Toda dogodek z objavo velikonočne izjave Odpora (KT 252) me je zadel kot osebna žalitev. Prepričan sem, da se vsi bralci KT zgražajo nad toliko neotesanostjo SNO, ki mu gotovo ne služi v čast. Vsa afera ima pa tudi to dobro stran, da je razčistila nekatera splošna pojmovanja o Odboru. Postavljajo se sama od sebe vprašanja in odgovori: kakšen odbor je to, ki skupino ali skupine Slovencev izključuje iz narodne skupnosti; koga predstavlja, če si sam izbira podanike; kje je njegova poudarjena demokracija? - Izstopil sem iz Pravde v veliki meri, ker je KT napadal Nar. odbor. Danes se postavljam na stran onih, ki trpe krivico samopašnosti SNO. To mi malaga moje pojmovanje časti.

FRANC PIRNAT

OD MESECA DO MESECA

Sovjetski in Titovi komunisti so si zopet v laseh. Topot v zvezi z zadnjim kongresom socialistične zveze in propadlo konferenco "na vrhu" v Parizu. Ko je prišlo do znanega incidenta z ameriškim letalom U-2, se je oglasil najprej Koča Popović, sekretar za zunanje zadeve, ki je sicer obsodil polete, a obenem izrazil upanje, da zadeva z U-2 ne bo vplivala na konferenco "na vrhu". Ko pa se je tri dni kasneje konferenca končala s polomom, se je oglasil tudi Tito, ki je v glavnem potrdil Popovićevo stališče in opozoril, da bo vrnitev k hladni vojni postavila tudi neopredeljene narode pred alternativo. A to verjetno ne bi izpadlo v korist Sovjetske zveze. Poudaril je v glavnem znano tezo, da so velike sile nesposobne rešiti stvari, ki zadevajo vse človeštvo in da bi se s tem moralⁱ pobaviti Združeni Narodi. To isto tezo je Tito kasneje tudi ponovil ob priliki novega Naserjevega obiska na Brionih. Obenem je Tito dal Hruščevu do znanja v svojem odgovoru na sovjetske razorožitvene predloge, da se mu zdi, da je mesto za reševanje razorožitve v Združenih Narodih in ne v Ženevi. Vse te izjave so Titu v Moskvi hudo zamerali - zlasti ker Tito "noče" delati razlike med "socialističnim taborom" in "imperialističnim", t.j. zahodnim. Na dan so privlekli tudi celo vrsto drugih zadev, ki baje potrjujejo, da so jugosl. komunisti revizionisti. V Moskvi so se tudi posmehovali naporom, da bi Tito koval dobiček iz prisotnosti tolikih tujih delegatov na kongresu socialistične zveze, itd.

In tako se je razvil dvoboj med beograjskim in moskovskim KOMUNISTOM, organoma obe kompartij, v katerem beograjski KOMUNIST bojevito spračuje: "Kdo jih je pooblastil (namreč moskovske komuniste), da govore v imenu mednarodnega socializma ali vsega sveta, da tako suvereno tolmačijo, kaj svet misli in kaj je v skupnem socialističnem interesu?" A na kritiko, da Jugoslavija dobiva ameriške kredite, beograjski KOMUNIST odgovarja, da tudi Sovjetska zveza in druge vzhodno-evropske dežele bodisi dobivajo bodisi se pogajajo za take kredite in da je celo Lenin sam zagovarjal sprejemanje kreditov od kapitalističnih dežel. "Z drugimi nesedami: tu ne gre za nevarnost jugoslovanskih teženj po ideološkem monopolu, ampak za odpor jugoslov. komunistov, da bi se podvrgli takemu monopolu," zagotavlja beograjski KOMUNIST. A podcenjevanje tujih delegatov na soc. kongresu samo vzbuja slab vtis o Sovjetski zvezi v prizadetih deželah.

Jugoslovanski časopisi s⁹ z "zadostčenjem" sprejeli izjavo Roberta Allena, parlamentarnega podtajnika britanskega zun. ministrstva, v spodnjem domu brit. parlamenta 16. maja, da je "vsa kampanja", ki jo je vodil SPEC-TATOR v zvezi z jugosl. oddajami BBC "neosnovana".

Tito je slavil svoj 68. rojstni dan 25. maja s tradicionalno mladinsko štafeto skozi Jugoslavijo.

Srbski pravoslavni patriarh je dobil od Tita red jugosl. zastave prvega razreda za zasluge pri utrjevanju odnosov med Jugoslavijo in drugimi deželami. Podobno odlikovanje je imel tudi pokojni patriarh Vikentije. Kmalu za tem je bil novi patriarh German ustoličen za poglavarja pravoslavne cerkve v Jugoslaviji. Ustoličenju, ki se je vršilo v Peči, so prisostvovali vsi škofi srbske in makedonske pravoslavne cerkve, poglavar muslimanov Reis ul-Ulema Kemura, kakor tudi podpredsednika srbske in makedonske vlade in član zvezne vlade in predsednik komisije za verska vprašanja Radivoj Radosavljević. A svoje čestitke je poslal tudi Tito, katerega mu je German zaželel še dolgo in plodno življenje.

Poleg Naserja so bili na obisku v Jugoslaviji še belgijski zun. minister, norveški minister za trgovino, indijski finančni minister, guverner indijske države Mysore, danska parlamentarna delegacija, grška vojna delegacija, delegacija britanske industrije, in drugi. Koncem junija pride tudi grški predsednik vlade Karamanlis, a v juliju sudanski predsednik gen. Abbud.

V Parizu je umrl predvojni jugosl. predsednik vlade Boško Jeftič, ki je bil zun. minister za časa atentata na kralja Aleksandra v Marseillesu.

V Sloveniji deluje 55 političnih večernih šol, ki so jih organizirale delavske in ljudske univerze pod pokroviteljstvom ideološke komisije ZK. Predavanja se vrše dvakrat do trikrat na teden celih osem mesecev in se tičejo delavske samouprave in kooperacije v poljedelstvu. Glavna hiba teh šol je pomanjkanje politične literature - da o zehanju na teh predavanjih niti ne govorim.

Šiftarji imajo tri narodne poslance - enega zveznega in dva makedonska.